

Vpliv vrste katalizatorja na kinetiko zamreževanja bromiranih epoksidnih smol

Influence of the Type of Catalyst on the Kinetics of Cross-linking of Brominated Epoxy Resins

Žigon M.¹, T. Malavašič, Kemijski inštitut, Ljubljana
F. Barborič, Donit Tesniti d.o.o., Medvode
F. Rovan, Donit Laminati d.o.o., Medvode

Potek zamreževanja bromirane epoksidne smole z delno vgrajeno večbazno kislino smo spremljali z diferenčno dinamično kalorimetrijo v prisotnosti različnih katalizatorjev. Uporabili smo 1-metilimidazol (1MI), 2-metilimidazol (2MI), 2-fenil-2-imidazolin (FIN), benzil-N,N-dimetilamin (BDMA) in trifenilfosfin (TPP). Ugotovili smo, da vrsta in množina katalizatorja vplivata tako na potek kot na kinetiko reakcij zamreževanja: zaestrenje poteka najhitreje v prisotnosti TPP, medtem ko reakcije homopolimerizacije epoksidnih skupin in zaetrenja hidroksilnih skupin potekajo v večji meri v prisotnosti 1MI in 2MI.

Ključne besede: bromirana epoksidna smola, zamreževanje, kinetika, katalizatorji, diferenčna dinamična kalorimetrija (DSC)

The course of the cross-linking of a brominated epoxy resin containing partly reacted oligo-carboxylic acid was followed by differential scanning calorimetry. Different catalysts were used: 1-methylimidazole (1MI), 2-methylimidazole (2MI), 2-phenyl-2-imidazoline (FIN), benzyl-N,N-dimethylamine (BDMA) and triphenylphosphine (TPP). It was found that the course and kinetics of cross-linking are influenced by the type and amount of the catalyst added: TPP primarily accelerates the esterification while in the presence of 1MI and 2MI homopolymerization and etherification are preferred.

Key words: brominated epoxy resin, cross-linking, kinetics, catalysts, differential scanning calorimetry (DSC)

1. Uvod

Epoksidne smole so zaradi svojih odličnih mehanskih, električnih, termičnih in predelovalnih lastnosti pomembna veziva v industriji kompozitov, lepil, premazov itd. Na področju kompozitov za elektrotehniške namene so najbolj poznane epoksidne smole na osnovi diglicidiletra bisfenola A, ki se zamrežujejo z dicianodiamidom in benzil-N,N-dimetilaminom (BDMA). Na lastnosti izdelkov iz epoksidnih smol vplivajo tako kemijska narava reaktantov in dodatkov, posebno zamreževal in katalizatorjev, kot tudi izbrane eksperimentalne razmere pri zamreževanju^{1,2}.

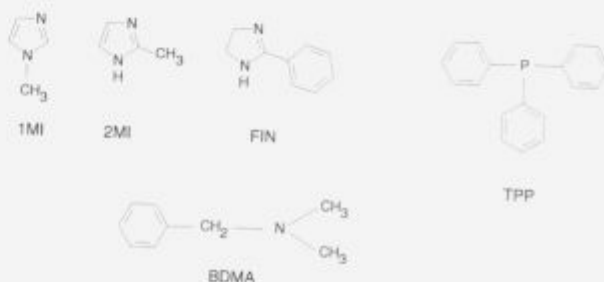
Namen našega dela je bil študij vpliva vrste in množine katalizatorja na potek in kinetiko zamreževanja bromirane epoksidne smole z delno vgrajeno večbazno kislino z diferenčno dinamično kalorimetrijo. Pri zamreževanju te vrste smol lahko poteka več reakcij: zaestrenje epoksidnih skupin, zaetrenje hidroksilnih skupin in/ali homopolimerizacija epoksidnih skupin¹⁻⁶. Razmerje med posameznimi funkcionalnimi skupinami v smoli je odvisno od stopnje polimerizacije izhodne epoksidne smole ter od izbranega molskega razmerja med epoksidno smolo in večbazno kislino.

2. Eksperimentalno delo

2.1 Materiali

Bromirana epoksidna smola na osnovi bisfenola A in tetra-bromobisfenola A z delno vgrajeno večbazno kislino³. Epoksidni ekvivalent suhe smole je bil 998 g/mol epoksidnih skupin, kislinsko število pa 31,8 mg KOH/g smole. Epoksidne skupine so bile v smoli v prebitku: molsko razmerje med karboksilnimi in epoksidnimi skupinami je bilo 0,57.

Za katalizatorje smo uporabili naslednje spojine: 1-metilimidazol (1MI, Aldrich), 2-metilimidazol (2MI, Aldrich), 2-fenil-2-imidazolin (FIN, Fluka), benzil-N,N-dimetilamin (BDMA, Merck) in trifenilfosfin (TPP, Merck-Schuchardt).

¹ dr. Majda ŽIGON, dipl. inž. kem. tehnol.
Kemijski inštitut
Hajdrihova 19, 61115 Ljubljana

2.2 Diferenčna dinamična kalorimetrija (DSC)

Vzorci za DSC meritve smo pripravili tako, da smo bromirani epoksidni smoli dodali 1-5 mol% katalizatorja na mol epoksidnih skupin (tabela 1) in zmes raztopili v acetonu, zato da smo zagotovili dobro premešanje zmesi. Vzorci smo sušili na zraku čez noč in nato še v vakuumskem sušilniku pri sobni temperaturi 2 uri. Do meritev smo jih hranili pri -18°C.

Za meritve temperature steklastega prehoda (T_g) zamreženih produktov smo zmes bromirane epoksidne smole in katalizatorja segrevali dve uri pri 160°C.

Tabela 1: Dodatki katalizatorjev, ki ustrezajo množinam 1, 2,5 in 5 mol%

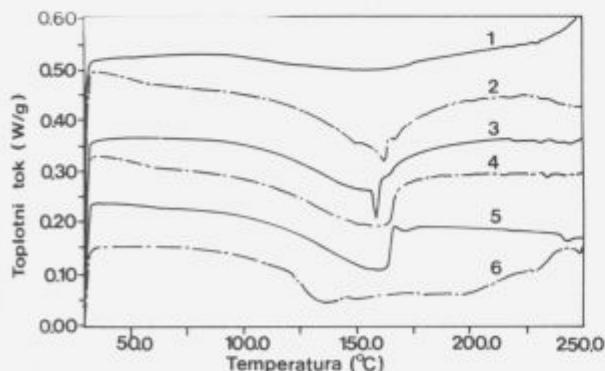
Table 1: Amounts of the catalysts used corresponding to 1, 2,5 and 5 mol%

Katalizator	Množina katalizatorja/mol%		
	1	2,5	5
1MI/m%	0,08	0,20	0,41
2MI/m%	0,08	0,20	0,41
FIN/m%	0,15	0,36	0,73
BDMA/m%	0,13	0,34	0,67
TPP/m%	0,26	0,65	1,30

Potek zamreževanja bromirane epoksidne smole smo spremljali z diferenčnim dinamičnim kalorimetrom Perkin Elmer DSC-7 v temperaturnem območju od 25°C do 250°C s hitrostjo segrevanja 5°C/min. T_g zamreženih produktov smo določili v območju od -10°C do +90°C s hitrostjo segrevanja 20°C/min. Kinetične parametre smo izračunali s programom Perkin Elmer, DSC Kinetics V-100.

3. Rezultati in diskusija

Nekatere DSC krivulje zamreževanja bromirane epoksidne smole so prikazane na slikah 1 in 2, kinetični parametri pa so zbrani v tabeli 2. Reakcija zaestrenja začne potekati že pri sobni temperaturi takoj po dodatku katalizatorja⁵, še preden pričnemo z meritvami. Tako je entalpija zamreževanja, računana na mol epoksidnih skupin (ΔH), najnižja pri dodatku 5 mol% katalizatorja.

Slika 1: DSC krivulje zamreževanja bromirane epoksidne smole brez dodatka (1) in z dodatkom 2,5 mol% katalizatorja: 1-metilimidazol (2), 2-metilimidazol (3), 2-fenil-2-imidazolin (4), benzil-N,N-dimetilamin (5) in trifenilfosfin (6)

Figure 1: DSC curves of the cross-linking of the brominated epoxy resin, without (1) and with the addition of 2,5 mol% of the catalysts used: 1-methylimidazole (2), 2-methylimidazole (3), 2-phenyl-2-imidazoline (4), benzyl-N,N-dimethylamine (5), and triphenylphosphine (6)

Uporabljene katalizatorje lahko glede na potek zamreževanja razvrstimo v tri skupine: pri zamreževanju z BDMA in FIN imajo DSC krivulje en izrazit maksimum (največja hitrost reakcije, T_p), pri zamreževanju z obema substituiranima imidazoloma pa dva ali več nakazanih maksimumov v širšem temperaturnem območju. DSC krivulje zamreževanja s TPP se od ostalih razlikujejo po zelo širokem temperaturnem območju z dvema ali več T_p (slika 1).

Pri nižjih temperaturah nastajajo katalitsko aktivne zvrsti in poteka zaestrenje epoksidnih skupin, pri višjih temperaturah pa potekajo ob reakcijah zaestrenja tudi reakcije homopolimerizacije epoksidnih skupin in zaetrenja -OH skupin⁵, ki prispevajo k povečani gostotiti polimerne mreže in s tem k višjim vrednostim T_g ⁵. Z razmerjem med -COOH in epoksidnimi skupinami v smoli vplivamo na potek zamreževanja in s tem tudi na lastnosti produktov.

Tabela 2: Kinetični parametri zamreževanja bromirane epoksidne smole

Table 2: Kinetic parameters of the cross-linking of the brominated epoxy resin

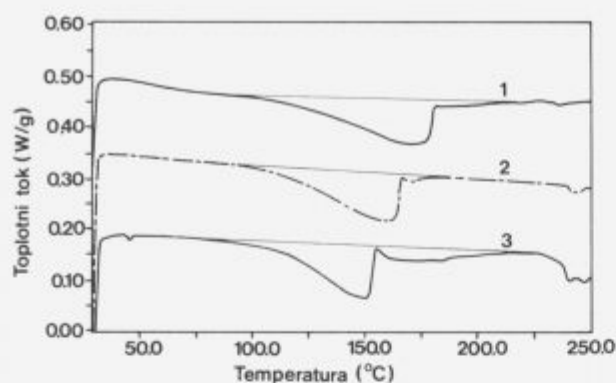
Katalizator	Množina mol%	T_p °C	ΔH kJ/mol ep.sk.	E_a kJ/mol	n	T_g °C
brez	-	154,0	32,2	53,0	1,2	pod 40
1MI	1*	153,5	223,5	228,8	-	-
	2,5	161,5	59,3	75,1	0,8	62,3
	5	154,5	52,5	86,1	1,3	61,6
2MI	1	168,7	49,7	84,0	0,8	56,0
	2,5	158,6	59,1	77,8	1,1	62,0
	5	149,8	51,0	82,1	1,4	-
FIN	1	169,7	49,7	67,8	0,7	-
	2,5	158,1	57,1	72,7	0,9	49,9
	5	144,4	44,4	100,9	1,1	48,3
BDMA	1	169,6	48,1	70,5	0,7	51,6
	2,5	159,2	42,6	76,3	0,7	49,3
	5*	150,3	42,0	-	-	47,1
TPP**	1*	132,9	189,3	-	-	48,3
	2,5*	152,5	-	-	-	47,5
	5*	140,0	-	-	-	-

* DSC krivulje imajo več maksimumov, zato nismo računali kinetičnih parametrov

** zaradi nehomogenosti vzorca ponovitve DSC meritev niso bile zadovoljive

Primerjava DSC krivulj (slika 1) kaže, da med uporabljenimi katalizatorji TPP najbolj učinkovito katalizira zaestrenje epoksidnih skupin (T_p pri najnižji temperaturi). Vrednosti T_g zamreženih produktov (tabela 2) so pri FIN, BDMA in TPP okrog 50°C, medtem ko so pri obeh substituiranih imidazolih okrog 60°C, kar pomeni, da je delež zaetrenja in homopolimerizacije pri 1MI in 2MI večji kot pri ostalih katalizatorjih.

Tudi kinetični parametri nakazujejo razliko v poteku zamreževanja z 1MI in 2MI v primerjavi z BDMA in FIN: aktivacijska energija (E_a) je v mejah med 65 in 85 kJ/mol in je pri obeh substituiranih imidazolih višja kot pri BDMA in FIN, pri katerem pa izstopata vrednosti za E_a in za red reakcije (n) pri dodatku 5 mol%. Red reakcije je pod 1,0 za BDMA in FIN ter okrog 1 za 1MI in 2MI. Razlike v poteku zamreževanja pripisujemo razlikam v nukleofilnosti uporabljenih katalizatorjev.

Slika 2: DSC krivulje zamreževanja bromirane epoksidne smole z benzil-N,N-dimetilaminom: 1 mol% (1), 2,5 mol% (2) in 5 mol% na mol epoksidnih skupin (3)

Figure 2: DSC curves of the cross-linking of the brominated epoxy resin with benzyl-N,N-dimethylamine: 1 mol% (1), 2,5 mol% (2), and 5 mol% per mol of epoxy groups (3)

4. Zaključki

Študij poteka in kinetike zamreževanja bromirane epoksidne smole z delno vgrajeno večbazno kislino z diferenčno dinamično kalorimetrijo je pokazal, da vrsta in množina katalizatorja vplivata na potek in na kinetiko zamreževanja ter s tem tudi na lastnosti zamreženih produktov. Zaestrenje poteka najhitreje v pri-

sotnosti trifenilfosfina, medtem ko homopolimerizacija epoksidnih skupin in zaestrenje hidroksilnih skupin potekata v večji meri v prisotnosti substituiranih imidazolov, 1- in 2-metilimidazola.

5. Zahvala

To delo je del projekta Sinteza in morfologija reaktivnih polimerov, ki ga financira Ministrstvo za znanost in tehnologijo Republike Slovenije. Ministrstvu se za financiranje zahvaljujemo.

6. Literatura

- ¹ L. V. McAdams, J. A. Gannon, Epoxy Resins, v *Encyclopedia of Polymer Science and Engineering*, Vol. 6, John Wiley & Sons, New York, 1986
- ² C. A. May (Ed.), Epoxy Resins, *Chemistry and Technology*, Sec. Ed., Marcel Dekker, New York, 1988
- ³ L. Matejka, S. Pokorný, K. Dušek, Network Formation Involving Epoxide and Carboxyl Groups, *Polym. Bull.*, 7, 1982, 123
- ⁴ P. J. Madec, E. Marechal, Kinetics and Mechanisms of Polyesterifications; II Reactions of Diacids and Diepoxides, *Adv. Polym. Sci.*, 71, 1985, 153
- ⁵ A. Mirčeva, M. Žigon, M. Mikuž, T. Malavašič, U. Osredkar, Study of epoxy-carboxy reaction: Curing of brominated epoxy esters containing free carboxyl groups, *J. Appl. Polym. Sci.*, Polym. Symp., 48, 1991, 481
- ⁶ L. Matejka, K. Dušek, Specific Features of the Kinetics of Addition Esterification of Epoxide with the Carboxyl Group, *Polym. Bull.*, 15, 1986, 215